

Högskolan på Gotland  
Renässansstudier  
B-uppsats  
Handledare: Stefano Fogelberg Rota  
Examinator: Johan Eriksson

**Vem spelar en roll? -  
Makt och maskuliniteter i Aretinos *II Marescalco***

Lars-Magnus Magnusson

<b>Inledning</b>	<b>3</b>
<i>Frågeställning</i>	3
<i>Tidigare forskning</i>	3
<i>Metod</i>	3
<b>Bakgrund</b>	<b>3</b>
<i>Genus - Maskuliniteter</i>	3
<i>Hegemonisk maskulinitet gestaltad i Il Marescalco</i>	4
Manliga sexualiteter och status	4
Hovmannaidealet	6
<b>Pjästexten</b>	<b>7</b>
<i>Kort synopsis</i>	7
<i>Manliga roller: Utgångsstatus</i>	7
<i>Kvinnliga roller: Utgångsstatus</i>	8
<i>Marescalcons utveckling</i>	9
<i>Utveckling hos övriga manliga roller</i>	10
<b>Sammanfattning</b>	<b>12</b>
<b>Noter</b>	<b>14</b>
<b>Litteraturlista</b>	<b>16</b>
<b>Bilagor</b>	<b>17</b>

## Inledning

I många texter från renässansen skildras åtrå mellan kvinna/man som en drift vilken övervinner alla hinder, medan det finns mycket få beskrivningar av begär mellan man/man eller kvinna/kvinna. Många texter uppvisar i och för sig queert läckage, ett läckage som kan bortförklaras som "amicitia", eller "alla kunde frestas till den onämbara synden" eller "homosexuell identitet är en modern konstruktion" och så vidare. Men den vilda åtrån, begäret efter en person av samma kön, finns den beskriven på ett rakt sätt?

Aretinos *Il Marescalco*, skildrar en man som uttalat håller fast vid sitt samkönat erotiska begär ända fram till dödshotet. Kanske är pjäsen främst en satir, men huvudpersonen, skildrad med empati av författaren, är ändå en man som öppet står för sina drifter. De andra rollerna böjer sig för makten, spelar på dess planhalva och lever ut sina drifter i smyg. Vem skrattar vi åt egentligen?

Under läsningen blev jag intresserad av de faktorer som konstituerade samtidens maskuliniteter och hur rollerna förhöll sig gentemot dessa. Uppsatsen aktualiserar de frågor som väcktes vid läsningen av pjäsen.

## Frågeställning

Pjäsen kan ses som en kritik av samtidens normerande manligheter, men vilka faktorer konstituerade dessa i det tidigmoderna Italien? Vilken typ av manligheter gav status i den specifika kultur, hovkulturen, som skildras i pjäsen? Vilka handlingar ansågs utmana normen? Vem i pjäsen kan anses bryta mot normerna och vilken statuspåverkan får normbrotten?

## Tidigare forskning

Genus, maskuliniteter och olika typer av sexualiteter under renässansen har behandlats av bland andra Kate Aughterson i två kommenterade antologier: *Renaissance woman* och *The English Renaissance* samt av Michael Rocke i artikeln *Gender and Sexual Culture in Renaissance Italy*. Rocke har också specifikt undersökt hur de styrande i Florens hanterade samkönad sex mellan män, vilket inte var ovanligt utan förekom i stor utsträckning. David M. Halperin, klassicist och queerteoretiker, har behandlat samkönade sexualiteters historia i *How to do the history of Homosexuality* och R.W. Connell har dragit upp riktlinjer för maskulinitetsbegrepp och maskulinitetsforskning i *Maskuliniteter*. Aretinos pjäs har mest behandlats ur satirperspektiv, exempelvis i Shemeks artikel *Aretino's Marescalco: marriage woes and the duke of Mantua*, vilken särskilt behandlar hertig Federico Gonzagas trassliga giftermålsaffärer.

## Metod

Jag är professionellt verksam inom teaterområdet med inriktning mot textinterpretation och scenisk gestaltning, och kommer att använda mig av en scenisk arbetsmetod: närläsning, dramaturgisk analys och rollanalys, och därefter relatera rollernas sceniska status mot samtida maskulinitetsbegrepp - fokus ligger alltså på manliga hierarkier och de sceniska handlingar, såväl kroppsliga som verbala, vilka påverkar rollernas status.

En utförlig synopsis till pjäsen, scen för scen, och en rollista, finns som särskilt dokument i bilaga 1.

## Bakgrund

### Genus - Maskuliniteter

Masculinity, where it is discussed, is defined always in contradistinction to femininity: whether on matters of household duties, conduct, dress, social or political position.<sup>1</sup>

Flertal forskare, däribland Aughterson, som står för citatet ovan, anser att ”manlighet” definieras negativt genom att ”kvinnliga egenskaper” beskrivs, medan den överordnade manliga normen förutsätts. Kvinnors sociala och politiska underordning beskrevs under tidigmodern tid som vilande på två grunder, den teologiska och den biologisk/fysiologiska, där egenskaper som fysisk och moralisk svaghet, större sexuell lusta, och lägre förnuft relativt mannen ansågs känneteckna kvinnor. Den manliga normen inbegrep således fysisk och moralisk styrka, återhållsamhet och förnuft. Jämsides med denna dikotomiserade framställning av kvinnligt - manligt, finns forskare som beskriver skilda kategorier inom polerna, kategorier kallade ”femininiteter” respektive ”maskuliniteter”. Dessa historiskt föränderliga kategorier konstrueras hierarkiskt exempelvis med avseende på ålder, social status och äktenskaplig status.

I maktstrukturer kan urskiljas ett dominerande socialt skikt som uppfyller och upprätthåller den rådande normen, i genusstrukturen benämnd ”maskulin hegemoni” av Connell.<sup>2</sup> Den maskulina hegemonin är enligt Connell inte fixerad:

’Hegemonisk maskulinitet’ är inte någon låst karaktärstyp som alltid och överallt ser likadan ut. Snarare är det så att maskuliniteten upprätthåller den hegemoniska positionen i ett visst mönster av genusrelationer, en position som alltid kan sättas i fråga.<sup>3</sup>

Den maskulina hegemonin är alltså föränderlig och förändras genom historien, den påverkar såväl kvinnor som män, men kan också enligt Connell utmanas och omförhandlas - av såväl kvinnor som män. I Aretinos *Il Marescalco* utmanas den maskulina hegemonin genom Marescalcons vägran att gifta sig. Hur påverkar det de övriga rollernas sceniska handlingar?

### Hegemonisk maskulinitet gestaltad i *il Marescalco*

I min bedömning av hur maskuliniteter konstrueras i pjäsen har jag beaktat följande element: klass och social rangordning (som bestäms antingen genom börd eller befordran); olika typer av sexualiteter, både samkönade och särkönade. Viktigt för skapandet av maskuliniteter är också hovman-naidealet och begreppet *virtù* (dygd).

### Manliga sexualiteter och status

Äktenskapet var en viktig statusindikator för män under tidigmodern tid. Shepard, som studerat engelska förhållanden under denna tid, kommenterar: ”Marriage was synonymous with manhood in these contexts because it symbolized the transition from a dependent minority to social and political maturity.”<sup>4</sup>

Idéer som dessa är viktiga att förstå, då de påverkar omgivningens bekymmer för Marescalcons leverne. Kyrkans syn på sexuella aktiviteter styrde stor del av samhällets värderingar i det tidigmoderna Italien. Enligt den kanoniska rätten fick sex endast förekomma inom äktenskapet och i syfte att avla

---

<sup>1</sup> Aughterson 1998, s. 421

<sup>2</sup> Connell, s. 101

<sup>3</sup> Connell, s. 100

<sup>4</sup> Shepard, s. 75

barn, alla andra sexuella handlingar klassificerades som synd<sup>5</sup>. Från att först ha reglerats genom bikt- och botinstitutet<sup>6</sup> övergick rätten att bestraffa de grävsta synderna, däribland samkönad sex, till den världsliga makten. Sexuella handlingar mellan män ansågs som en svårartad förbrytelse och kunde leda till hårda straff men kunde också behandlas pragmatiskt och endast leda till böter.

Kvinnors sexualdrift ansågs vara större än männens och kvinnor hölls därför i hemmets säkerhet, i Italien låg giftasåldern för kvinnor mellan 15 och 18 år. Männens genomsnittliga giftasålder låg betydligt högre, runt trettioårsskiftet.<sup>7</sup> Paradoxalt gavs mannens sexualitet därigenom större frihet (den sexualitet som mannen enligt normen skulle ha lättare att kontrollera!) Sexuella kontakter kunde ske med prostituerade, eller med kvinnor ur tjänarklass, men sexuella handlingar mellan män förekom också i utbredd omfattning och ingick således som en biprodukt av normativiteten. Rocke dokumenterar i *Forbidden Friendships*, med hjälp av florentinska rättegångsprotokoll från fjorton- och femtonhundratalet, en omfattande aktivitet av samkönad sex<sup>8</sup>, där straffen oftast bara innebar böter för den aktive, medan den mottagande parten mestadels fick ringa eller inget straff (förutsatt att han var underårig). Endast upprepade rättegångar, särskilt om den dömda var äldre och dessutom mottagande part ledde till hårdare straff.<sup>9</sup> Att beskriva dessa handlingar med ordet "homosexualitet" kan leda till historisk förvirring, då nutidens homosexuella identiteter konstitueras av element som enligt Halperin existerat som särskilda, specifikt definierade kategorier under förmodern och tidigmodern tid. I en serie uppsatser samlade i *How to do the history of Homosexuality*, har Halperin lagt fram en provisorisk nomenklatur för dessa kategorier<sup>10</sup> av vilka några kan identifieras i *Il Marescalco*:

- Mannen med effeminerat uppträdande, som lägger mindre vikt vid de maskulina normerna aggressivitet, tävlingslust och avhållsamhet. Han visar ett (omanligt) intresse för sitt utseende och använder smink, parfymer och rakar sig både i ansiktet och på kroppen. Den effeminerade kan använda sitt uppträdande för att göra intryck på kvinnor, identiteten säger inget om hans sexuella preferenser. Kärlek i sig kunde också verka effeminerande, vilket beskrivs i Romeos replik till Julia: "...Thy beauty hath made me effeminate, / And in my temper softened valour's steel!" (ur Shakespeare, *Romeo and Juliet*, III:1, citerat efter Halperin, s 112.)
- Pederasten - den som penetrerar en annan man sexuellt. Denna identitet beskrivs inte genom utseende eller yttre uppträdande. Pederastens behåller sin maskulinitet genom att den "mottagande"

---

<sup>5</sup> Om kyrkans syn på samkönad sex mellan män, av kyrkan kallat den sodomitiska synden, går att läsa i Thomas av Aquino, *Summa Theologica: Ila Ilae q. 154a. 11* : ...**Whether the unnatural vice is a species of lust?** .... I answer that ... wherever there occurs a special kind of deformity whereby the venereal act is rendered unbecoming, there is a determinate species of lust. This may occur in two ways: First, through being contrary to right reason, and this is common to all lustful vices; secondly, because, in addition, it is contrary to the natural order of the venereal act as becoming to the human race: and this is called "the unnatural vice." This may happen in several ways. First, by procuring pollution, without any copulation, for the sake of venereal pleasure: this pertains to the sin of "uncleanness" which some call "effeminacy". Secondly, by copulation with a thing of undue sex, male with male, or female with female as the Apostle states (Rom. 1:27): and this is called the "vice of sodomy." Fourthly, by not observing the natural manner of copulation, either as to undue means, or as to other monstrous and bestial manners of copulation. ([Dominikanernas webbsajt](#)) 16-03-18

<sup>6</sup> Utförliga frågeformulär för bikt fanns sedan 1000-talet för att garantera att ingen sexuell synd blev oupptäckt. Se exempelvis Burchard av Worms *Decretum*, s. 967 ff: "Item de fornicatione" [http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/1000-1025\\_Burchardus\\_Wortatiensis\\_Episcopus\\_Decretorum\\_Libri\\_Viginti\\_MLT.pdf](http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/1000-1025_Burchardus_Wortatiensis_Episcopus_Decretorum_Libri_Viginti_MLT.pdf) 16-03-18

<sup>7</sup> Rocke 2002, s. 152, Rocke 1996, s. 14

<sup>8</sup> Rocke 2002, s. 166: "Indeed, sodomy was so common and its policing in the later fifteenth century so effective that, by the time they reached the age of forty, probably two of every three Florentine men had been officially implicated."

<sup>9</sup> Hos Rocke 1996, s. 79, beskrivs en man som dömts som aktiv vid ett flertal tillfällen. När han vid 63 års ålder erkände att han blivit penetrerad av yngre män, dömdes han att bli bränd efter halshuggning. Straffet kunde dock bli omvandlat till böter, vilka också erlades av mannens familj.

<sup>10</sup> Halperin, s. 108

parten står i underordning - åldersmässigt, ekonomiskt, klassmässigt. Den underordnade antas vara i en utvecklingsfas mot manlighet, och hålls inte ansvarig för brott.<sup>11</sup>

- Den manliga vännen. Här avses enligt Halperin den ömsesidiga vänskapen mellan två oberoende män av samma rang. För att vänskapen skall vara socialt godtagbar får den inte innehålla någon typ av underordning. Exempel från litteraturen är paren Akilles/Patroklos och Hamlet/Horatio. Montaigne beskriver också denna typ i essän ”Om vänskap”. Halperin påpekar att vänskap ibland kan ha använts som täckmantel för en erotisk/sexuell relation.<sup>12</sup>
- Den Inverterade eller den Passive. En man från denna kategori definieras genom att han får sexuell njutning av att bli penetrerad, inte nödvändigtvis av en man. Hans njutning skiljer honom från den mottagande man som får betalt, antingen i pengar eller i tjänster, och därigenom bevarar sin manliga status. Halperin poängterar att en inverterad har en tydligt underordnad könsidentitet.<sup>13</sup>

Borris föreslår i *Same-Sex Desire in the English Renaissance*, en uppdelning av den senare kategorin, då han menar att det finns historiska belägg för en renodlad sexuell läggning - män som är tillgängliga för penetrering av män.<sup>14</sup>

En femte typ, enligt Halperin, är alltså den moderna homosexuella identiteten som kan sägas innehålla element från de ovanstående - den femte bygger till skillnad från de andra, på ömsesidighet och symmetri i förhållandet. De fyra äldre kategorierna är polariserade (manligt/kvinnligt, aktivt/passivt, penetrerande/mottagande, äldre/yngre) och bygger på ojämlikhet i status. För en översikt, se bilaga 2.

## Hovmannaidealet

En viktig maskulinitetsskapande statusmarkör är det som på italienska nämns *virtù*, ett begrepp med rötter i antikens manliga dygdebegrepp, ”virtus”. Enligt Gianetti & Ruggiero är *virtù* en uppsättning egenskaper - olika beroende på social tillhörighet - som används för att markera och hävda status.<sup>15</sup>

För den styrande klassen i Italien under 1400-talet ingick i *virtù* beståndsdelar från det medeltida krigaridealet, där snabbt och våldsamt agerande och misstro mot överdrivet resonerade värdesattes, kondottiärfurstarna exemplifierar detta ideal. Den nya tiden förde med sig andra förebilder och *virtù* förlorade gradvist de krigiska anknytningarna och närmade sig humanistidealet. Förmåga att argumentera, förmåga att använda beräkning och att genom självkontroll behålla behärsksningen blev viktiga beståndsdelar i *virtù*. Shepard påpekar att också i det tidigmoderna England förväntades självbehärsksning vara en dygd hos män, den ansågs som själva basen för deras anspråk på auktoritet.<sup>16</sup>

Genom det ökade sociala livet vid furstehoven tillkom dessutom en ny uppförandekodex, beskriven av till exempel Baldesar Castiglione i boken *Il Cortegiano* från 1528, på svenska: *Boken om hovmannen*. Denna uppförandekodex är utsatt för Aretinos satir på flertal ställen i pjäsen. Några egenskaper viktiga för en hovman som diskuteras i verket är exempelvis förmågan att uppträda enligt humanisternas krav på dekorum, att föra sig med behag (*grazia*),<sup>17</sup> vilket ska ske obesvärat och till synes utan ansträngning (med så kallad *sprezzatura*).<sup>18</sup> Hovmannen bör även ha någorlunda goda insikter i *studia*

<sup>11</sup> se även Rocke 1996, s. 13: ”The oppositions of age and role inherent in sodomy, as it was lived and conceived, not only helped delineate the contours of successive biological and social stages in males' lives, from adolescence to youth and adulthood, but also played a related and significant part in the fashioning of masculine gender identity, as people commonly construed the active-passive sexual roles in terms of such value-laden dichotomies as masculinity and femininity, dominance and submission, honor and shame.”

<sup>12</sup> Halperin, s. 120

<sup>13</sup> Halperin, s. 122. ”... and inverts, by contrast, actively desire to submit their bodies 'passively' to sexual penetration by men, and in that sense they are seen as having a woman's desire, subjectivity, and gender identity.”

<sup>14</sup> Borris, s. 6

<sup>15</sup> Aretino 2003 om *virtù*, s. XX och framåt

<sup>16</sup> Shepard, s. 70

<sup>17</sup> Castiglione, s. 78

<sup>18</sup> Castiglione, s. 81

*humanitatis*, med tonvikt på klassiska språk och musik, samt ha god fysik och goda färdigheter i idrott. De senare egenskaperna var viktiga för hovmannens funktion som krigare.

Enligt Gianetti & Ruggiero kunde den som bröt mot *virtù* bli utsatt för ett mer eller mindre grymt korrektivt skämtande, en så kallad *burla*. Giftermålet som Hertigen iscensätter kan sägas vara en sådan *burla*.<sup>19</sup>

## Pjästexten

Texten är hämtad ur *Five Comedies from the Italian Renaissance* i översättning av Gianetti & Ruggiero, akt och sidhänvisningar gäller denna textutgåva. Jag har även använt en digital faksimil av 1539 års upplaga och dessutom en digital textkonkordans. Citat på svenska, i min egen översättning, används på ställen där Gianetti & Ruggiero översatt fritt i förhållande till originaltexten.

### Kort synopsis:

Marescalcon, Hertigens hovstallmästare, som lever i ett sexuellt förhållande med sin lärpojke Gianicco, får reda på att Hertigen ordnar bröllop för honom till kvällen. Marescalcons vänner, inklusive hans gamla amma och Gianicco försöker övertala honom att gifta sig, men han står fast vid sitt sätt att leva. Hovmän kommer med attraktiva erbjudande under hela pjäsen: bruden är ofantligt rik, Hertigen skänker dyrbara gåvor och erbjuder till sist ett adelskap om Marescalcon accepterar sin brud. Marescalcon lyssnar inte på detta, inte heller på allvarliga hot om onåd eller kroppsligt straff. Han låter sin vrede gå ut över Gianicco och amman vilka lämnar honom. Också hans övriga vänner lämnar honom eftersom han trotsat Hertigens önskan. Lämnad helt ensam av alla sina vänner ger han till sist efter för ett hot om att bli dödad om han inte gifter sig. När han tvingas kyssa bruden upptäcker han och alla andra att bruden är en förklädd man, Hertigens page Carlo. Marescalcon blir överlycklig att finna en man och blir den som får sista skrattet.

### Manliga roller: Utgångsstatus

Pjäsens osynliga och igångsättande maktcentrum är **Hertigen** av Mantua, som i pjäsen omtalas med sitt verkliga namn Federico Gonzaga. Hertigen tituleras *il Signore* (Herren), en dubbelydighet som kan ge associationer till en dold gud som driver spelet framåt.<sup>20</sup> Värt att påpeka är att de enda som vet skämtets upplösning genom hela pjäsen är den frånvarande Hertigen och så publiken som fått facit genom Prologens redogörelse av intrigen. Publiken kan alltså ses som ställföreträdare för Hertigen.

Överst i rang av hovmännen gestaltade på scen är två adelsmän **Greven** (*il Duce*) och **Riddaren** (*il Cavaliere*) vilken är underordnad i rang. I ställning under dessa två finns messer **Ambrogio** och messer **Jacopo**. Ambrogio är verksam vid hovet, han går Hertigens ärenden, medan Jacopo inte verkar ha direkt anknytning till hovet. **Marescalcon** ligger nära dessa två i rang, eller snarare mitt emellan, då han har direktkontakt med Hertigen. Den enda av hovmännen han tilltalar med förtroligt ”du” är Ambrogio som han också talar öppenhjärtigt och direkt med.<sup>21</sup> Enligt översättarna har en marescalco tämligen hög rang vid hovet, på engelska benämns han ”Master of the Horse” alltså ”överhovstallmästare”.<sup>22</sup> Med tanke på hur de övriga hovmännen behandlar honom bör rangen dock vara lägre. De titulerar honom *maestro*, ett tilltal som även används till Pedanten, skolläraren och till försäljaren av krimskrams, Juden, även om tilltalet i det fallet har ironisk klang. Jacopo kommenterar också att Marescalcon är hantverkare. (IV:5), så även Lakejen i akt IV:8, då han på order av Hertigen trakasserar Marescalcon.

<sup>19</sup> Aretino 2003, s. XV

<sup>20</sup> Exempelvis II:3 ”Footman: You really don’t believe that the Lord is going to make you rich, then? / Marescalco: I believe in God and that these lords have strange whims and great power.”

<sup>21</sup> En delvis utförd analys av tilltal (gällande ”ni” eller ”du”) finns hos Guidotti.

<sup>22</sup> Aretino 2003, s. 17, not 3

I hovkretsen ingår också **il Pedante**, skolmästaren. Ordet *pedante* hade redan vid denna tid en pejorativ betydelse, rollen har också likheter med typen *il Dottore* i *Commedia dell'Arte*. Pedantens överlastade och av latinitet sprängfyllda svada gestaltar honom redan från början som en person som bryter mot decorum, han uppför sig löjligt och utan att visa några som helst tecken på *sprezzatura*. Pedantens språk innehåller flertal kuriösa ord, Gianetti & Ruggiero påpekar att han brukar diminutivformen *-culo* i övermått<sup>23</sup>. Då ordet *culo* i sig betyder "röv" är det möjligt att Aretino antyder en sexuellt obehärskad person, möjligen en inverterad.

**Lakejen** kommer med bud från den osynlige Hertigen till hovmännen (likt Merkurius som Olympens sändebud i tragedier). Lakejen står under de övriga i rang men påpekar att han när som helst kan befinna sig i Marescalcons kläder och att rangrullan är i ständig omförhandling (IV:8), ett tema som även hovmännen predikar för den motvilligt blivande brudgummen.

Lägst i rang är pojarna. Marescalcons lärpojke **Gianicco**, kallad "stjärtgosse"<sup>24</sup> av Jacopo, lever i ett underordnat förhållande med Marescalcon. Hans status som passiv kommer fram i hans replik när han blir slagen av Marescalcon (IV:7): "Gianicco: Is this the way you treat those who give you pleasure?" Amman beskyller också Gianicco att vara orsaken till att Marescalcon lever som pederast. Värt att notera är att både försäljaren av krimskrams, Juden, och Ambrogio hälsar Gianicco som "mitt vackra barn", en inte helt vanlig hälsningsfras. (III:2 resp. V:7) I pjäsens slut visar också Pedanten intresse för Gianicco, som antydningssvis meddelar att för ytterligare tjänster kommer han att ta betalt (V:11). Även Riddaren har en underordnad ung man, **Pagen**, av Pedanten kallad "Riddarens gemål" (*la consorte del Cavaliere*). Pedanten berättar att Pagen hör till stans horder av fräcka ynglingar, effeminerade ganymeder och hermafroditer (II:11). Den blivande bruden som inte verkar ha något emot att klä sig som kvinna, ingå äktenskap med en man och på order av sin herre tungkyssa sin make är Hertigens page, **Carlo**. I vilket förhållande Carlo står till Hertigen är öppet, men med tanke på de färdigheter och insikter Carlo visar om kvinnligt uppförande och hans beredskap att kyssa Marescalcon intensivt kan man ana att även han tillhör de Inverterades kategori.

**Juveleraren** och **Juden** är två kontraster, den ene säljer dyrbarheter, den andre billigt nipper, de rör sig i olika kretsar - juveleraren tillhör hovets sfär där juden på grund av sin religion inte har tillträde. Juveleraren brister dock i hovmannens dygder - han visar sig efterhand vara både prålig, fåfång och bristfälligt bildad. Genom replikerna till och om Juden får vi en inblick i tidens antisemitism. Marescalcon behåller dock med en viss ansträngning sin självbehärskning i scenen med Juden (III:2) och uppträder hövligt.

### Kvinnliga roller: Utgångsstatus

De kvinnliga rollerna är få. Den enda stora rollen är Marescalcons gamla amma (*la Balia*). I en väl-situerad familj under 1500-talet kunde modern ta en enbart övervakande roll av barnen, vårdnad och uppfostran anförtroddes då åt en amma. Amman kallar också Marescalcon *il mio figliuolo* "min lille son" och använder ett förtroligt och ömt tilltal. Hon agerar också religiöst samvete då hon försöker få Marescalcon att överge sitt samliv med Gianicco. Amman är också den enda som aktivt hjälper Marescalcon då hon försöker påverka Hertigen med trolldom. Mot slutet får hon dock nog av Marescalcons utbrott mot henne. Hon lämnar honom (IV:7) men återkommer på bröllopet, kanske av känslomässiga skäl, kanske av ekonomiska skäl eftersom Marescalcon förväntas bli en förmögen man genom bröllopet (V:7): "Once he gets over his little rages, he means more than bread to me." Amman har tidigare uttryckt hopp om att Marescalcons hustru ska sörja för henne på ålderdomen - en äldre kvinna utan hantverksskicklighet var ekonomiskt beroende av en familj.

<sup>23</sup> Aretino 2003, s. 167, not 144

<sup>24</sup> Pivo, enligt lexikon, <http://dizionari.repubblica.it/> 16-03-18: *Ragazzo effeminato, efebo, cinedo*, alltså effeminerad pojke, efebo, ung manlig homosexuell

En viktig kvinnlig roll är **Bruden**, alltså den förklädde pojken Carlo, hertigens page. Han visar sig vara förtrogen med det uppträdande som krävs av en ung flicka: att inte se en man i ögonen, hålla huvudet nedböjt och dröja med att svara. Carlo får beröm för sina insikter och för sitt utseende av kvinnorna som ska klä bruden, de påminner honom också om de dygder som krävs av en ung kvinna: blygsamhet och fromhet.

Misogynin har en framträdande plats i pjäsen, främsta företrädaren är Ambrogio men också Marescalcon uttrycker kvinnofientliga åsikter. Huvudanledningen till kvinnoföraktet i pjäsen sägs vara att alla kvinnor utan undantag bedrar sina män. Att bli bedragen innebar förlust av ära och faderskapet till eventuella barn kunde bli ifrågasatt. I en kultur där släkten och dess ära var viktig innebar detta stor skam och förlust av status. Gianicco hänvisar också till att misogyni ingick i den manliga hovkulturen i pjäsens Mantua, när han säger till Amman att hovmännen är kvinnornas fiender (II:4).

### Marescalcons utveckling

Redan i pjäsens öppning informerar Jacopo om Marescalcons förhållande med Gianicco (I:2):  
”Jag hittar dig alltid i avskildhet med din stjärtgosse.”<sup>25</sup>

Marescalcon är alltså den aktive, pederasten, i en relation med Gianicco som underordnad. Trots att alla vet detta behandlas Marescalcon inte annorlunda av de övriga männen, alla roller, utom Ambrogio, försöker dock övertala honom att gifta sig. Shepard kommenterar hur giftermål förändrade en mans status i England under tidigmodern tid,

Marriage was synonymous with manhood in these contexts because it symbolized the transition from a dependent minority to social and political maturity.<sup>26</sup>

I en replik sammanfattar Amman Marescalcons sociala dilemma (I:6):

...nu ska du följa mitt råd (omdöme), tag henne, min son, och se till att vinna dig [lite] ära, sluta med ditt ungdomliga sätt, och se till att skaffa dig familj.<sup>27</sup>

Pederastin kunde anses vara en del av en mans utveckling i väntan på giftermål, efter detta förväntades han alltså lägga bort sitt ungdomliga beteende. Shemek påpekar att *gioventudini* alternativt kan läsas som ”ungdomar” i stället för ”ungdomligt sätt”<sup>28</sup>. I så fall är Amman rakare i sin kritik av Marescalcon. Pedanten framhåller också hur viktigt det är för Marescalcon att bidra till släktets fortbestånd då just barnlöshet fördöms av såväl antika auktoriteter som Bibeln. (I:9).

Under pjäsens gång låter författaren Marescalcon visa att han gång på gång lever upp till begreppen *virtù* och dekorum. Han behåller sitt hövliga sätt och sin självbehärskning även när Greven, Riddaren och till och med Lakejen på Hertigens order trakasserar och förolämpar honom å det grövsta. Inte ens den lägst stående i status, Juden, får honom att öppet tappa behärskningen. (III:2). Möjligen i slutet av fjärde akten när hans elände är som störst och alla har överget honom, visar han sitt missnöje mot lakejen, som är lägre i rang (IV:8):

Marescalco: ...if you don't quit it, I'll put aside the respect I owe and maybe, just maybe ...

Footman: ... if it weren't for the fact that I'd lose face for getting involved with a craftsman ... I'd show you that you're out of your league.

Här talar Lakejen som en person av hög rang som förolämpar en hantverkare, vilket är ett grovt brott mot dels rangordningen, dels mot normen för hovmannens dekorum. Marescalcon visar också prov på

<sup>25</sup> "Sempre ti trovi in conclavi col tuo pivo." (I:2)

<sup>26</sup> Shepard, s. 75

<sup>27</sup> Amman säger "...lascia andare le gioventudini ..." (lägg bort ditt ungdomliga sätt.) s.130

<sup>28</sup> Shemek, s 368, not 7

mod då han ingriper när den arabiska hingsten slåss med de andra hästarna i stallet. (I:12). Han erkänner också att han inte förstår Pedantens latin, (I:9), en ärlighet som prisas i *Boken om hovmannen*<sup>29</sup> Det enda verkliga normbrott mot den hegemoniska maskuliniteten Marescalcon uppvisar verkar vara hans vägran att gifta sig och bilda familj. En viss del i hans beslut har misogynin, som också sägs ingå i hovkulturens maskuliniteter, men det finns repliker som antyder annat: en identitet som pederast, en man som åtrår män istället för kvinnor, en ståndpunkt som Marescalcon håller fast vid ända till Greven hotar honom med döden. Exempel ges i II:10: "I'm simply not made to take a wife, and before they make me marry, day will become night and night day." Amman replikerar att nu har Marescalcon verkligen klargjort sin ståndpunkt. Ett annat belägg för en pederastisk identitet hos Marescalcon kan ses i akt IV:2: "Oh, by all that's holy, by that whore Fortune! Me, really? Take a wife? A wife for me? ...".

### Utveckling hos övriga manliga roller

**Ambrogio - sanningssägaren.** I akt II:5 startar Ambrogio, som en Hertigen trogen hovman, att övertala Marescalcon till giftermål. Han prisar först äktenskapet, men ombedd av Marescalcon att vara ärlig, håller han ett ettrigt misogynt tal - den enda *virtù* hans hustru visat är förmågan att förse honom med barn utan hans hjälp: mannens öde är att alltid vara hanrej. Ambrogio förblir den enda som öppet stöder Marescalcons hållning när det gäller giftermålet och han verkar ytterst lita på Hertigens godhet och välvilja när han menar att det hela är ett skämt (III:9): "the prank (*burla*) being played on our Marescalco ...".

I princip ändrar inte författaren Ambrogios status under pjäsen. I akt V:2 får adelsmännen och Jacopo insinuera att Ambrogio är otillförlitlig, ett påstående som snarast höjer Ambrogios status i åskådarnas ögon. Han får också föra fram Aretinos kritik av hovmannakulturen i en monolog. I III:8 beskriver han hur endast den mest intelligente överlever vid hovet, den som förstår att snabbt anpassa sig till härskarens nycker.

**Jacopo - myglaren.** Aretino skildrar inte Jacopo i god dager. Han visar prov på nedlåtande ton mot Marescalcon redan från pjäsens början i repliken om stjärtgossen Gianicco (I:2). Han nedvärderar senare Marescalcon till simpel hantverkare (IV:5) varpå han får det enkla svaret: "I am an honorable man." Jacopo ljuger för Ambrogio att han räddat Gianiccots liv undan Marescalcons vrede, vilket pekar på skrytsamhet och möjligen feighet (I:3). Jacopo har också en pragmatisk inställning till vänskapen med Marescalcon kontra lojaliteten mot Hertigen, III:9: "...hur som helst har vi betalt för att vara obekymrade..."<sup>30</sup>

Aretino fortsätter att sänka Jacopos status scen för scen. I talet om hans hustrus förträfflighet (IV:5) beskrivs mellan raderna hur han gift sig över sitt stånd, hur hustrun drivit på honom, att han gjort ett felsteg och blivit förvisad från hovet men blivit räddad av hustruns mellankomst. Att leva underställd sin hustru ansågs statussänkande för en man. Shepard citerar en engelsk, något senare text och kommenterar, att den man som förlorat sin auktoritet över kvinnor har också förlorat både sin manlighet och tillgången till den manliga gemenskapen.<sup>31</sup> Jacopo påstår att han levt borta från hovet av kärlek till sin familj, vilket kan peka på han fortfarande är i onåd hos Hertigen - i III:9 får vi veta att Jacopo inte har sin information direkt från hovet, han har hört om giftermålet hos sin barberare.

<sup>29</sup> Castiglione, s. 176: "När det gäller ämnen där han är totalt okunnig, vill jag att han aldrig gör dem till sina eller söker berömmelse inom dem. Tvärtom bör han, om det är nödvändigt, klart erkänna sin okunnighet"

<sup>30</sup> "... ad ogni modo siamo pagati per ispensierati."

<sup>31</sup> Shepard, s. 80 Dikten lyder: I scorn as much to stoop for woman kinde; / For if I should, then all men would me hate, / Because from manhood I degenerate. / And surely I should have the love of no man: / Which to prevent, and to avoid ill speeches, / I'll look to that thou shalt never wear the breeches. Humphrey Crouch, *Loves court of conscience*.

Jacopos ordval blir taktlösare efter hand i pjäsen; i höjdpunkten på hans lovtal till äktenskapet liknar han en man utan hustru vid en fluga utan huvud, en trop som är ett grovt brott mot dekorum och retorikens krav. Tillsammans med adelsmännen fungerar han som en eftersägare och i V:2 och 3 framstår han som plump och överdriven.

När det talas om äktenskap i V:2, vill Jacopo först inte säga rent ut att Marescalcon lever som ped-erast, han använder istället en bild som enligt Gianetti & Ruggiero syftar på samlag mellan man och kvinna:

Jacopo: Det finns ingenting värre än... jag vill inte säga det.

Marescalco: Säg det!

Jacopo: Än att inte vilja ha vatten i vinet.

Marescalcon: Ni lägger märke till grandet i mitt öga, men ser inte bjälken i ert eget.

Jacopo sägs här alltså ha begått större normbrott än Marescalcon. En sammanfattning som äger giltighet enligt min åsikt.

**Greven och Riddaren - överhuggaren och underhuggaren.** Greven presenteras i akt II:7 tillsammans med Riddaren, hans ständiga följeslagare och eko. De ger i början en bild av den vänliga makten och även om de skrattar åt Marescalcons dilemma låter de inte honom märka det, de iakttar dekorum inför en underordnad. När de båda återkommer i akt IV:3 för att meddela Marescalcon att de skall eskortera honom till bröllopet till kvällen, tilltalas han på ett ytterst höviskt sätt: med *caro* respektive *galante uomo e nostro amicissimo* ("käre vän" och "du artige man, vår allra synnerligaste vän"). När Marescalcon fortfar att vägra giftermål påpekar Greven att det värsta som kan ske en hovman är att förlora Hertigens gunst varpå de båda överordnade sänker hövlighetsgraden. Riddaren:

You were always a horse's ass, and if it were up to me I would treat you like one.

Marescalcon replikerar:

Jag är lika förnäm/hedervärd i min ställning som Ni i Er, och Ni begår en stor orätt i att tilltala mig ohövligt.<sup>32</sup>

Marescalcon lever alltså fortfarande upp till kravet på *virtù* med att svara hövligt på förolämpningarna, men Riddaren riposterar att de gjort fel som använt ord i stället för lämpor. Aretino låter Riddaren stå för den grova konfrontationen - härigenom får Greven till synes behålla sin värdighet. I akt V:2 återkommer adelsmännen med försonande ord och ber om ursäkt att de tappat behärsningen.

Marescalcon håller fortfarande på sitt värde: "Your Lordships are my patrons, and it's wrong for clients get angry with their patrons. As long as you aren't here to talk to me about a wife, I'm ready to serve you in everything."

Paret framför Hertigens föresats att adla Marescalcon till riddare efter bröllopet, varpå han frankt tackar nej - sådana titlar ger en plats vid maktens högra sida men leder ofta till obehagliga konsekvenser, titlar är dessutom bara viktiga för de som önskar prestige. Riddaren blir naturligt nog förnärad.

I slutet av V:3 sker en duell med ord och handling mellan adelsmännen om vem som visar störst hövlighet och *grazia* genom att låta den andre gå före:

Knight: After you, Your Lordship Count.

Count: No, after you, Your Lordship Knight.

Knight: You first, Count.

Count: You, first, Knight.

Knight: Really, Your Lordship -

Count: Actually, Your -

Denna uppvisning är i själva verket ett brott mot kravet på *grazia*. Man kan möjligen höra Aretinos egna tankar om hovmännens löjliga uppträdande i Jacopos replik när han följer efter Pedanten:

<sup>32</sup> "Io sono uomo da bene nel grado mio, quanto voi nel vostro, et avete un gran torto a dirmi villania." (IV:3)

Pedant: Cedant arma togae.

Jacopo: I'm with you, Professor. Who cares anymore about these Spanish, Lombard courtier games from Naples?<sup>33</sup>

En liknande scen förekommer, som en spegelbild, mellan adelsdamen och matronan som klär Carlo till brud. (V:3). Tvisten löses där med att Carlo anser sig som brud ha rätten att gå först. Matronan ger honom rätt och kvinnorna följer sedan efter i samförstånd.

De båda adelsmännens agerande sänker deras status scen för scen. De bryter mot ett flertal av den hegemoniska maskulinitetens normer, mot decorum, mot delar av hovmannaidealet då de förnedrar en annan hovman. Riddaren, som verkar användas som sköld och vapen av Greven, drabbas hårdast av statussänkningen.

## Sammanfattning

Den osynlige Hertigen, omnämnd som det goda maktcentret av Ambrogio såväl som Greven är den som borgar för att den maskulina hegemonin upprätthålls. Det är också Hertigen som iscensätter den *burla* som tycks vara riktad mot Marescalcon vilken utmanat hegemonin genom att hålla fast vid sitt pederastiska leverne. Men med avseende på de statusförändringar som Aretino låter rollinnehavarna genomgå, pekar mycket på att de egentligen är de övriga hovmännen som utsatts för ett korrigerande skämt från Hertigen, då det är de som förlorar status inför publikens blick under pjäsens gång.

De två adelsmännen förlorar status genom att spela med i intrigen. De bryter mot hovmannaidealet dels genom att utsätta en annan hovman för förolämpningar och trakasserier, dels offentligt utsätta honom för fysiskt hot. De bryter också på ett iögonfallande sätt mot kraven på *grazia* vid åtminstone ett tillfälle (i hövlighetsscenen).

Jacopo använder tillfället att försöka höja sin redan låga status inom hovmannahierarkin genom att spela med på Hertigens sida. Aretino antyder också att Jacopo levtt underordnad sin fru, vilket sänker hans maskulina status kraftigt. Han visar dessutom flerfaldiga prov på taktlöshet, löjligt beteende, dåligt omdöme och brist på *grazia*.

Amman, följer femininitetsnormer som trofasthet och omvårdande då hon återvänder till Marescalcon efter att ha övergivit honom. Att hon återkommer kan visserligen ha en ekonomisk baktanke, men i stort har hennes feminina status varit konstant.

Gianicco som står lägst i alla hierarkierna, har i början framställts som en retsticka som längtar efter ett liv med kvinnor, men visar till sist prov på verklig tillgivenhet för Marescalcon (möjligen blanda med ekonomiskt intresse) när han återkommer till bröllopet i V:7: "... I could never bring myself to leave him to live with someone else.", och i repliken till Marescalcon när han vaknar upp efter att ha svimmat inför det oundvikliga giftermålet, V:10: "You won't find any others like your sweet little Gianicchi"

De två som skildras med starkast etos är Ambrogio och Marescalcon. Trots sitt brott mot äktenskap-normen har Marescalcon levtt upp till hovmannaidealet och kravet på *virtù* under upprepade provokationer. De som utsatts för hans uppdämda vrede är medlemmarna av hans "familj", Amman och Gianicco, vilket är ett mindre brott mot normen för maskuliniteter. Det kan påpekas att Marescalcon håller

---

<sup>33</sup> Kan möjligen syfta på Castiglione kommentar om spanjorerna som mästare i hovmannaskap. Castiglione, s.154

också fast vid det han menar är sin identitet, sin natur, under alla frestelser. (Vilket inför en filosofiskt lagd publik kan höja hans etos. )

Ambrogio är den i pjäsen som tycks leva i harmoni med den maskulina hegemonin. Han använder sitt resonerande intellekt och genom en förmåga att ta ett steg tillbaka och betrakta verkar han leva upp till flertalet av aspekterna i *virtù*.

Min slutsats är att Hertigens skämt inte är riktat mot Marescalcon utan mot de andra hovmännen - för att se hur långt de kan gå för att uppfylla Hertigens nyck, just det fenomen som Ambrogio behandlat i sin monolog III:8.

Om man väljer läsarten med Hertigen som guden som verkar i det fördolda, har han frestat alla sina tjänare för att se vem som verkligen besatt *virtù*. Den som höll måttet var pederasten. De andra avslöjades att vara ”åsnor och fårskallar” som Ambrogio uttrycker det i V:10:

”I guess we can be called Mantuan nincompoops!”

eller i originalet:

”Hora si, che ci potiamo chiamare babbioni Mantovani, ah, ah, ah.”

## Noter

<sup>1</sup> Aughterson 1998, s. 421

<sup>2</sup> Connell, s. 101

<sup>3</sup> Connell, s. 100

<sup>4</sup> Shepard, s. 75

<sup>5</sup> Om kyrkans syn på samkönad sex mellan män, av kyrkan kallat den sodomitiska synden, går att läsa i Thomas av Aquino, *Summa Theologica: Ila Ilae q. 154a. 11* : ...**Whether the unnatural vice is a species of lust?** .... I answer that ... wherever there occurs a special kind of deformity whereby the venereal act is rendered unbecoming, there is a determinate species of lust. This may occur in two ways: First, through being contrary to right reason, and this is common to all lustful vices; secondly, because, in addition, it is contrary to the natural order of the venereal act as becoming to the human race: and this is called "the unnatural vice." This may happen in several ways. First, by procuring pollution, without any copulation, for the sake of venereal pleasure: this pertains to the sin of "uncleanness" which some call "effeminacy". Secondly, by copulation with a thing of undue sex, male with male, or female with female as the Apostle states (Rom. 1:27): and this is called the "vice of sodomy." Fourthly, by not observing the natural manner of copulation, either as to undue means, or as to other monstrous and bestial manners of copulation. ([Dominikanernas webbsajt](#)) 16-03-18

<sup>6</sup> Utförliga frågeformulär för bikt fanns sedan 1000-talet för att garantera att ingen sexuell synd blev oupptäckt. Se exempelvis Burchard av Worms *Decretum*, s. 967 ff: "Item de fornicatione" [http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/1000-1025\\_Burchardus\\_Wortatiensis\\_Episcopus\\_Decretorum\\_Libri\\_Viginti\\_MLT.pdf](http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/1000-1025_Burchardus_Wortatiensis_Episcopus_Decretorum_Libri_Viginti_MLT.pdf) 16-03-18

<sup>7</sup> Locke 2002, s. 152, Locke 1996, s. 14

<sup>8</sup> Locke 2002, s. 166: "Indeed, sodomy was so common and its policing in the later fifteenth century so effective that, by the time they reached the age of forty, probably two of every three Florentine men had been officially implicated."

<sup>9</sup> Hos Locke 1996, s. 79, beskrivs en man som dömts som aktiv vid ett flertal tillfällen. När han vid 63 års ålder erkände att han blivit penetrerad av yngre män, dömdes han att bli bränd efter halshuggning. Straffet kunde dock bli omvandlat till böter, vilka också erlades av mannens familj.

<sup>10</sup> Halperin, s. 108

<sup>11</sup> se även Locke 1996, s. 13: "The oppositions of age and role inherent in sodomy, as it was lived and conceived, not only helped delineate the contours of successive biological and social stages in males' lives, from adolescence to youth and adulthood, but also played a related and significant part in the fashioning of masculine gender identity, as people commonly construed the active-passive sexual roles in terms of such value-laden dichotomies as masculinity and femininity, dominance and submission, honor and shame."

<sup>12</sup> Halperin, s. 120

<sup>13</sup> Halperin, s. 122. "... and inverts, by contrast, actively desire to submit their bodies 'passively' to sexual penetration by men, and in that sense they are seen as having a woman's desire, subjectivity, and gender identity."

<sup>14</sup> Borris, s. 6

<sup>15</sup> Aretino 2003 om *virtù*, s. XX och framåt

<sup>16</sup> Shepard, s. 70

<sup>17</sup> Castiglione, s. 78

<sup>18</sup> Castiglione, s. 81

<sup>19</sup> Aretino 2003, s. XV

<sup>20</sup> Exempelvis II:3 "Footman: You really don't believe that the Lord is going to make you rich, then? / Marescalco: I believe in God and that these lords have strange whims and great power."

<sup>21</sup> En delvis utförd analys av tilltal (gällande "ni" eller "du") finns hos Guidotti.

<sup>22</sup> Aretino 2003, s. 17, not 3

<sup>23</sup> Aretino 2003, s. 167, not 144

<sup>24</sup> *Pivo*, enligt lexikon, <http://dizionari.repubblica.it/> 16-03-18: *Ragazzo effeminato, efebo, cinedo*, alltså effeminiserad pojke, efeb, ung manlig homosexuell

<sup>25</sup> "Sempre ti trovi in conclavi col tuo pivo." (I:2)

<sup>26</sup> Shepard, s. 75

<sup>27</sup> Amman säger "...lascia andare le gioventudini ..." (lägg bort ditt ungdomliga sätt.) s.130

<sup>28</sup> Shemek, s 368, not 7

<sup>29</sup> Castiglione, s. 176: "När det gäller ämnen där han är totalt okunnig, vill jag att han aldrig gör dem till sina eller söker berömmelse inom dem. Tvärtom bör han, om det är nödvändigt, klart erkänna sin okunnighet"

<sup>30</sup> "... ad ogni modo siamo pagati per ispensierati."

<sup>31</sup> Shepard, s. 80 Dikten lyder: I scorn as much to stoop for woman kinde; / For if I should, then all men would me hate,/ Because from manhood I degenerate. / And surely I should have the love of no man: / Which to prevent, and to avoid ill speeches, / I'lle look to that thou shalt never wear the breeches. Humphrey Crouch, *Loves court of conscience*.

<sup>32</sup> "Io sono uomo da bene nel grado mio, quanto voi nel vostro, et avete un gran torto a dirmi villania." (IV:3)

<sup>33</sup> Kan möjligen syfta på Castiglione kommentar om spanjorerna som mästare i hovmannaskap. Castiglione, s.154

## Litteraturlista

Aldrich, Robert (red.), *Gay: en världshistoria*, 2007

Aretino, Pietro, *Il Marescalco, di Messer Pietro Aretino*, 1539, digital faksimil, <http://www.archive.org/details/ilmarescalco00aret>, 16-03-18

Aretino, Pietro, "The Master of the Horse", ur Gianetti & Ruggiero (övers.), *Five Comedies from the Italian Renaissance*, 2003

Aretino, Pietro, *Il Marescalco*, I Edizione IntraText CT, digital konkordans <http://www.intratext.com/TXT/ITA1847/> 10-05-18

Aughterson, Kate (ed.), *The English Renaissance: an anthology of sources and documents*, 1998

Aughterson, Kate (ed.), *Renaissance Woman: A Sourcebook: Constructions of Femininity in England*, 1995

Borris, Kenneth, *Same-Sex Desire in the English Renaissance, A Sourcebook of Texts 1470-1650*, 2004

Cady, Joseph, "Renaissance Writing, and the 'New Invention' of Homosexuality", *Journal of Homosexuality*, Volume 23, Numbers 1/2, 1992

Castiglione, Baldesar, (översatt av Paul Enoksson), *Boken om hovmannen*, 2003

Connell, R.W., *Maskuliniteter*, 1996

Guidotti, Gloria, "Lingua e 'persone' nel Marescalco dell'Aretino", *Cuadernos de Filologia Italiana*, 1, 71-91. 1994, [länk här](#) 16-03-18

Halperin, David M., *How to Do the history of Homosexuality*, 2002

Moulton, Ian Frederick, *Before Pornography - Erotic Writing in Early Modern England*, 2000

Rocke, Michael, *Forbidden Friendships - Homosexuality and male culture in renaissance Florence*, 1996

Rocke, Michael, "Gender and Sexual Culture in Renaissance Italy" artikel i Brown & Davis (red.) *Gender and Society in Renaissance Italy*, 2002

Shemek, Deanna, "Aretino's Marescalco: marriage woes and the duke of Mantua" artikel ur *Renaissance Studies*, Vol.16 No.3, 2002

Shepard, Alexandra, *Meanings of Manhood in Early Modern England*, 2003

## Bilagor

BILAGA 1 - Pjässynopsis - se särskild dokument.

### BILAGA 2

Översikt av de fem kategorierna. Hämtad ur Halperin, sid 135.

Kategorierna innehåller överlappande element, men är entydigt definierade var för sig.

Halperin använder också benämningen "sodomit" för kategorin "pederast".

TABLE 1. THE FIVE CATEGORIES

	homosexuality	effeminacy	sodomy	friendship	inversion
Is it an orientation	Yes	No	Not really	No	Yes (?)
Does it involve gender-deviance?	Maybe	Yes	No (?)	No	Yes
Does it involve same-sex genital contact	Mostly	Not necessarily	Mostly	No (?)	Sometimes
Is it a sexual preference?	Yes	No	Sometimes	No	Not really
Does it represent a character type?	Maybe	Yes	No (?)	No	Yes
Does it involve homoerotic desire?	Yes	Sometimes	Yes, at least for one partner	Maybe	Not necessarily
Does it classify women and men together?	Yes	No	No	No (?)	Yes
Is it constant across sex or gender transition?	Maybe	No	No	No	No